

**Stanowisko Prezesa UTK
w sprawie wstępnych badań lekarskich
na stanowisko maszynisty
oraz na stanowiska bezpośrednio
związane z prowadzeniem
i bezpieczeństwem ruchu kolejowego**

Stanowisko

Niezależnie od charakteru zatrudnienia, każdorazowo przed przystąpieniem do pracy maszynista powinien zostać przez przewoźnika lub zarządcę skierowany na badania lekarskie i psychologiczne w celu uzyskania świadectwa maszynisty.

Pracodawca przyjmujący do pracy lub zatrudniający osoby na stanowiskach, o których mowa w art. 22d ust. 1 u.t.k.¹ - o ile zatrudnia je na podstawie umowy o pracę, powołania, wyboru, mianowania lub spółdzielczej umowy o pracę – ma prawo skorzystać z wyłączenia, o którym mowa w art. 229 § 11 Kodeksu pracy.

Podstawa prawna

- ustawa z dnia z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym (tekst jednolity: Dz. U. z 2017 r., poz. 2117, z późn. zm.), zwana „ustawą o transporcie kolejowym” lub u.t.k.
- Kodeks pracy (Dz. U. z 2018 r., poz. 917 z późn. zm.);
- rozporządzenie Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 3 kwietnia 2015 r. w sprawie wymagań zdrowotnych, badań lekarskich i psychologicznych oraz oceny zdolności fizycznej i psychicznej osób ubiegających się o świadectwo maszynisty albo o zachowanie jego ważności (Dz. U. z 2015 r. poz. 522 z późn. zm.), zwane dalej „rozporządzeniem z 3 kwietnia 2015 r.”;
- rozporządzenie Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 30 grudnia 2014 r. w sprawie pracowników zatrudnionych na stanowiskach bezpośrednio związanych z prowadzeniem i bezpieczeństwem ruchu kolejowego oraz z prowadzeniem określonych rodzajów pojazdów kolejowych (Dz. U. z 2015 r., poz. 46), zwane dalej „rozporządzeniem z 30 grudnia 2014 r.”

---

¹ Pracownicy zatrudnieni na stanowiskach bezpośrednio związanych z prowadzeniem i bezpieczeństwem ruchu kolejowego oraz z prowadzeniem określonych rodzajów pojazdów kolejowych: dyżurny ruchu, nastawniczy, kierownik pociągu, ustawiacz, manewrowy, rewident taboru, automatyk, toromistrz, dróżnik przejazdowy, prowadzący pojazdy kolejowe, o których mowa w art. 18 ust. 2 pkt 1 i 2, oraz pomocnik maszynisty pojazdów trakcyjnych

Wprowadzenie

Obowiązek poddania się przez pracownika wstępnym badaniom lekarskim przed przystąpieniem do pracy wynika z art. 229 § 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy Art. 229 § 1¹ tej ustawy zawiera katalog wyłączeń, zgodnie z którym badaniom tym „nie podlegają osoby:

- 1) przyjmowane ponownie do pracy u tego samego pracodawcy na to samo stanowisko lub na stanowisko o takich samych warunkach pracy w ciągu 30 dni po rozwiązaniu lub wygaśnięciu poprzedniego stosunku pracy z tym pracodawcą;
- 2) przyjmowane do pracy u innego pracodawcy na dane stanowisko w ciągu 30 dni po rozwiązaniu lub wygaśnięciu poprzedniego stosunku pracy, jeżeli przedstawią pracodawcy aktualne orzeczenie lekarskie stwierdzające brak przeciwwskazań do pracy w warunkach pracy opisanych w skierowaniu na badania lekarskie, a pracodawca ten stwierdzi, że warunki te odpowiadają warunkom występującym na danym stanowisku pracy, z wyłączeniem osób przyjmowanych do wykonywania prac szczególnie niebezpiecznych.”

Co więcej, w art. 229 § 1² Kodeksu pracy wskazano wprost, że „przepis § 1¹ pkt 2 stosuje się odpowiednio w przypadku przyjmowania do pracy osoby pozostającej jednocześnie w stosunku pracy z innym pracodawcą.”

Zatem co do zasady, zgodnie z art. 229 § 1 Kodeksu pracy, wstępnym badaniom lekarskim podlega każda osoba przyjmowana do pracy, oprócz sytuacji wymienionych powyżej, w tym jeśli jest zatrudniona u więcej niż jednego pracodawcy.

Należy jednocześnie wyjaśnić, że praca na stanowiskach: maszynisty, rewidenta taboru, ustawiacza, manewrowego oraz kierownika pociągu, o ile nie odbywa się przy użyciu materiałów niebezpiecznych, nie należy do prac szczególnie niebezpiecznych w myśl § 80 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 września 1997 r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy (Dz. U. z 2003 r., nr 169 poz. 1650 z późn. zm.).

Praca na stanowisku maszynisty została potraktowana przez ustawodawcę w sposób szczególny, dlatego należy ją omówić oddzielnie od pozostałych stanowisk bezpośrednio związanych z prowadzeniem i bezpieczeństwem ruchu kolejowego oraz z prowadzeniem określonych rodzajów pojazdów kolejowych.

Stanowisko maszynisty

Zgodnie z art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym, dokumentami uprawniającymi maszynistę do prowadzenia pojazdu kolejowego są licencja maszynisty oraz świadectwo maszynisty. Natomiast w ust. 2 tego przepisu wskazano prowadzących pojazdy kolejowe, którzy zostali zwolnieni z obowiązku uzyskania licencji maszynisty i świadectwa maszynisty.

Podstawę do wydawania świadectwa maszynisty przez przewoźników kolejowych i zarządców stanowi art. 22b ust. 1 ustawy o transporcie kolejowym:

Przewoźnicy kolejowi i zarządcy wydają świadectwa maszynistom przez nich zatrudnionym lub świadczącym usługi na ich rzecz, zgodnie ze wzorem określonym w załączniku II do rozporządzenia (UE) nr 36/2010.

Natomiast zgodnie z art. 22b ust. 2 u.t.k. świadectwo maszynisty uprawnia maszynistę do prowadzenia pojazdu kolejowego wyłącznie u danego przewoźnika lub zarządcy, który to świadectwo maszynisty wydał. Wyjątek od tej zasady stanowi jedynie świadczenie usługi trakcyjnej, o której mowa w art. 4 pkt 9a u.t.k.

Jednym z warunków niezbędnych do uzyskania świadectwa maszynisty jest, zgodnie z art. 22b ust. 1a pkt 4 u.t.k., poddanie się badaniom lekarskim i psychologicznym oraz uzyskanie orzeczenia lekarskiego potwierdzającego spełnienie wymagań zdrowotnych, fizycznych i psychicznych.

Szczegółowe wymagania w tym zakresie zostały określone w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 3 kwietnia 2015 r. w sprawie wymagań zdrowotnych, badań lekarskich i psychologicznych oraz oceny zdolności fizycznej i psychicznej osób ubiegających się o świadectwo maszynisty albo o zachowanie jego ważności.

Zapisy art. 22b ust. 7c u.t.k. wskazują, że badania, o których mowa w ust. 1a pkt 4, czyli badania lekarskie i psychologiczne potrzebne do uzyskania świadectwa maszynisty, są wykonywane, z zastrzeżeniem przepisów wydanych na podstawie rozporządzenia z 3 kwietnia 2015 r., w zakresie i na zasadach określonych w Kodeksie pracy.

Na podstawie art. 22b ust. 7d ustawy o transporcie kolejowym, przejście przez maszynistę badań lekarskich i psychologicznych potrzebnych do uzyskania świadectwa maszynisty uznaje się za równoznaczne ze spełnieniem obowiązków pracownika w zakresie wykonywania wstępnych badań lekarskich, o których mowa w art. 229 § 1 i 2 Kodeksu pracy.

Warto zaznaczyć, że art. 22b ust. 7f pkt. 1 u.t.k. nakłada na przewoźników kolejowych oraz zarządców obowiązek:

- 1) *kierowania maszynistów na badania lekarskie i psychologiczne w celu uzyskania świadectwa maszynisty lub zachowania jego ważności;*
- 2) *pokrywania kosztów badań lekarskich i psychologicznych, o których mowa w pkt 1;*
- 3) *przechowywania orzeczeń lekarskich maszynistów.*

Na podstawie art. 22b ust. 7g u.t.k. spełnienie przez przewoźników kolejowych i zarządców obowiązków, o których mowa w ust. 7f pkt 1 i 2 tego przepisu uznaje się za równoznaczne ze spełnieniem obowiązków pracodawcy w zakresie wykonywania wstępnych, okresowych i kontrolnych badań lekarskich, o których mowa w art. 229 § 1 i 2 Kodeksu pracy.

Reasumując, przytoczone wyżej zapisy ustawy o transporcie kolejowym mają charakter przepisów szczególnych (*lex specialis*) w stosunku do przepisów Kodeksu pracy, które mają charakter przepisów ogólnych (*lex generalis*). Należy przypomnieć, że przepisy szczególne mają pierwszeństwo stosowania przed przepisami ogólnymi zgodnie z powszechną w prawie zasadą *lex specialis derogat legi generali*, jednakże w przedmiotowej sprawie dotyczy to jedynie § 1 i 2 art. 229 Kodeksu pracy.

Należy również wziąć pod uwagę, że świadectwo maszynisty uprawnia do prowadzenia pociągu lub pojazdu kolejowego wyłącznie u przewoźnika kolejowego lub zarządcy, który je wydał.

Wobec tego niezależnie od charakteru zatrudnienia, każdorazowo przed przystąpieniem do pracy maszynista powinien zostać przez przewoźnika lub zarządcę skierowany na badania lekarskie i psychologiczne w celu uzyskania świadectwa maszynisty.

Stanowiska bezpośrednio związane z prowadzeniem i bezpieczeństwem ruchu kolejowego

Stanowiska bezpośrednio związane z prowadzeniem i bezpieczeństwem ruchu kolejowego oraz z prowadzeniem określonych rodzajów pojazdów kolejowych są wymienione w art. 22d ust. 1 u.t.k. Szczegółowe regulacje dotyczące tych stanowisk zawarto w rozporządzeniu z dnia 30 grudnia 2014 r. Ministra Infrastruktury i Rozwoju w sprawie pracowników zatrudnionych na stanowiskach bezpośrednio związanych z prowadzeniem i bezpieczeństwem ruchu kolejowego oraz z prowadzeniem określonych rodzajów pojazdów kolejowych.

Zgodnie z § 10 ust. 2 tego rozporządzenia „*badania wstępne przeprowadza się przed zatrudnieniem na stanowiskach kolejowych, a także przed przeniesieniem do pracy na takie stanowiska.*” Zaś na podstawie § 11 ust. 1 ww. rozporządzenia „*badania profilaktyczne (przyp.: w tym badania wstępne) wykonuje się na podstawie skierowania wydanego przez pracodawcę dla osoby przyjmowanej do pracy na stanowisku kolejowym albo pracownika.*”

Należy stwierdzić, że podobnie jak w przypadku stanowiska maszynisty, co do zasady ustawa o transporcie kolejowym oraz wydane na jej podstawie rozporządzenie z 30 grudnia 2014 r. stanowią *lex specialis* wobec przepisów Kodeksu pracy. Skupiając się na zapisach § 10 i § 11 rozporządzenia z 30 grudnia 2014 r., dotyczących *stricte* przeprowadzania badań wstępnych, nasuwa się wniosek, że zawarte w nich normy nie dookreślają kwestii możliwości zwolnienia z obowiązku przeprowadzenia badań wstępnych na zasadach podobnych do tych, które zostały ujęte w art. 229 § 1¹ Kodeksu pracy.

Wynika to przede wszystkim z faktu, że możliwość taka pojawiła się dopiero dzięki nowelizacji art. 229 Kodeksu pracy, która weszła w życie 1 kwietnia 2015 r., tj. już po wejściu w życie rozporządzenia z 30 grudnia 2014 r.

Po dokonanej analizie porównawczej przepisów § 10 ust. 2 i § 11 ust. 1 rozporządzenia z 30 grudnia 2014 r. oraz art. 229 Kodeksu pracy, nasuwa się wniosek, że ww. przepisy w momencie wejścia w życie rozporządzenia z 30 grudnia 2014 r., tj. 13 stycznia 2015 r., treścią były ze sobą zbieżne.

Treść § 10 ust. 2 rozporządzenia z 30 grudnia 2014 r. odpowiadała generalnej zasadzie wynikającej z art. 229 § 1 pkt 1 Kodeksu pracy, polegającej na tym, że co do zasady każdy pracownik przed przyjęciem do pracy podlega obowiązkowi odbycia wstępnych badań lekarskich.

Zaś § 11 ust. 1 rozporządzenia z 30 grudnia 2014 r. znalazł swoje odzwierciedlenie w § 4 ust. 1 rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 30 maja 1996 r. w sprawie przeprowadzania badań lekarskich pracowników, zakresu profilaktycznej opieki

zdrowotnej nad pracownikami oraz orzeczeń lekarskich wydawanych do celów przewidzianych w Kodeksie pracy (Dz. U. Nr 69, poz. 332), wydanym na podstawie art. 229 § 8 Kodeksu pracy. Obydwa przepisy wskazują, że badania profilaktyczne (w tym również badania wstępne) przeprowadza się na podstawie skierowania wydanego przez pracodawcę.

Podążając dalej tym tokiem rozumowania, należy dostrzec, że intencją prawodawcy w momencie wydawania rozporządzenia z 30 grudnia 2014 r. było także dostosowanie przepisów tego rozporządzenia do ówczesnie obowiązującego Kodeksu pracy. Wydaje się zatem uzasadnione, że przepisy rozporządzenia z 30 grudnia 2014 r. należy obecnie również interpretować nie tylko w odniesieniu do ustawy o transporcie kolejowym, ale także w korelacji z aktualnie obowiązującym Kodeksem pracy.

Powyższe należy odczytywać także w kontekście intencji, jaka przyświecała ustawodawcy podczas nowelizacji zarówno ustawy o transporcie kolejowym jak i Kodeksu pracy. W uzasadnieniach obydwu projektów ustaw wyraźnie można dostrzec, że założeniem ustawodawcy była przede wszystkim deregulacja oraz uproszczenie obowiązujących wówczas procedur.

Dodatkowym argumentem przemawiającym za możliwością zastosowania art. 229 § 1¹ Kodeksu pracy, w stosunku do osób zatrudnionych na stanowiskach, o których mowa w art. 22d ust. 1 u.t.k., jest zestawienie ze sobą definicji pracodawcy zawartych w § 2 pkt 2 rozporządzenia z 30 grudnia 2014 r. oraz art. 3 Kodeksu pracy.

W myśl § 2 pkt 2 rozporządzenia z 30 grudnia 2014 r. przez pracodawcę rozumie się *„zarządcę infrastruktury, przewoźnika kolejowego, użytkownika bocznicy kolejowej, przedsiębiorcę wykonującego przewozy w obrębie bocznicy kolejowej, dysponenta, podmiot odpowiedzialny za utrzymanie pojazdu kolejowego (ECM) oraz przedsiębiorcę prowadzącego działalność polegającą na budowie, modernizacji, odnowieniu lub remoncie infrastruktury kolejowej.”*

Zaś zgodnie z art. 3 Kodeksu pracy *„pracodawcą jest jednostka organizacyjna, choćby nie posiadała osobowości prawnej, a także osoba fizyczna, jeżeli zatrudniają one pracowników.”*

Wobec powyższego należy stwierdzić, że definicja mająca swoje źródło w Kodeksie pracy jest szersza i swoim zakresem obejmuje również definicję z rozporządzenia z 30 grudnia 2014 r., nie pozostając w stosunku do niej w sprzeczności.

W związku z powyższym należy przyjąć, że pracodawca, o którym mowa w rozporządzeniu z 30 grudnia 2014 r., przyjmujący do pracy lub zatrudniający osoby na stanowiskach, o których mowa w art. 22d ust. 1 u.t.k. - o ile zatrudnia je na podstawie umowy o pracę, powołania, wyboru, mianowania lub spółdzielczej umowy o pracę - ma prawo skorzystać z wyłączenia, o którym mowa w art. 229 § 1¹ Kodeksu pracy.

W przypadku osób pracujących na podstawie umowy zlecenie nie mają zastosowania przepisy Kodeksu pracy. Do tych osób stosuje się wprost przepisy ustawy o transporcie kolejowym wraz z rozporządzeniem z 30 grudnia 2014 r. oraz przepisy ustawy z 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. z 2018 r., poz. 1025 z późn. zm.).

Powyższe stanowisko nie wiąże Prezesa UTK w ewentualnych postępowaniach sądowych, administracyjnych lub podatkowych.